

Wzgórza Bukowe to najwyższe na Pomorzu Zachodnim pasmo wzgórz morenowych obejmujące obszar około 15 km długości i 10 km szerokości, rozciągające się wzdłuż południowych granic Szczecina, aż do rzeki Płoni na wschodzie. Większość tego obszaru zajmuje Puszcza Bukowa z najwyższym szczytem – Bukowcem.

Puszcza Bukowa – piękno przyrody i nierozwiązane tajemnice

Niewielka odległość od morza oraz bliskość dużej liczby większych, a także nieco mniejszych zbiorników wodnych oraz wyniesienie ponad okoliczne równiny Niziny Szczecińskiej i urozmaiconą rzeźbą terenu powodują, że obserwuje się tutaj specyficzny i niezwykle mikroklimat posiadający wiele cech typowego klimatu atlantyckiego. Właśnie dlatego globalna roczna suma opadów przekracza 625 mm i jest znacznie wyższa niż w innych częściach Pomorza (ok. 525 mm). Największą ilość opadów obserwuje się w lipcu i sierpniu, a śnieg w Puszczy Bukowej zalega średnio przez 40–48 dni w roku co również wyraźnie różni od pozostałych regionów. Dominują tu zdecydowanie wiatry zachodnie. Gdy wieją z tego kierunku, nawet osiągnięcie huraganowej siły rzadko doprowadza do większych zniszczeń. Każdy trochę silniejszy wiatr ze wschodu pozostawia jednak w lesie sporo złomów i wywrotów.

Wzgórza Bukowe wyraźnie dominują w krajobrazie Niziny Szczecińskiej. Geologicznie należą do tzw. „starszych moren”, czyli pasm wzgórz utworzonych przez lądolody wcześniejszych zlodowaceń, przekształconych powierzchniowo kilkanaście tysięcy lat temu przez ostatnie zlodowacenie. W ich budowie dominują struktury związane z działalnością tektoniczną lądolodu w postaci fałdów, łusek i tak zwanych „porwaków”, czyli fragmentów oderwanych oraz itów oligoceńskich i margli kredowych. Ciekawym zjawiskiem ich budowy jest zaburzenie chronologiczności warstw polegających na tym, że twory młodsze często znajdują się pod starszymi. Z łuskowatym układem warstw geologicznych związane jest bardzo ciekawe zjawisko zanikania potoków.

Charakterystycznym śladem pozostawionym przez lądolód są liczne głązy narzutowe. Obecnie z terenu Parku i jego otuliny znanych jest około 70 głązów o obwodzie przekraczającym 700 cm i ponad 800 o obwodzie od 400 do 700 cm. Sądząc po ilości brukowanych dróg, jakie z nich zbudowano, które do dziś pozostają w Puszczy, można przypuszczać, że kiedyś było ich dużo więcej.

Charakterystycznym śladem pozostawionym przez lądolód są liczne głązy narzutowe

Po rodzaju skały, z jakiej są zbudowane poszczególne głązy, można określić miejsce w Skandynawii, z którego przywędrowały z lodowcem. Największe z nich to: Głaz Krajoznawców (1750 cm), Głaz Kołyska (1475 cm), Głaz przy Leśnej Szosie (1420 cm), Głaz Serce (1375 cm), Głaz w Utracie (1280 cm).

Grzbietem Wzgórz Bukowych biegnie lokalny dział wodny. Główne strumienie odprowadzające wody z północno-zachodniej części Parku są bezpośrednimi dopływami Odry (Rudzianka, Chojnówka, Jeziorna). Pozostałe większe cieką są bezpośrednimi lub pośrednimi dopływami Płoni (Krzekna, Kłobucki Potok, Czerwonak, Lisi Potok, Słoneczny Potok, Śmierdnicki Potok, Niedźwiedzianka, Trawna, Potok Dobropolski). Interesującym zjawiskiem jest okresowe zanikanie strumieni, związane z łuskowatą budową geologiczną podłoża (np. strumień Ponikwa). Dające początek potokom źródła często mają swoje własne nazwy, takie jak Lwia Paszcza, Dobropolskie Źródło, Oczko Marzanny, Ciurkadełko, Oczko Ponikwy, Źródło pod Bukowcem.

Jeziora w Szczecińskim Parku Krajobrazowym wypełniają na ogół naturalne, polodowcowe zagłębienia terenu. Występują głównie w południowej części Parku. W jego granicach znajduje się 17 jezior pochodzenia polodowcowego (największe z nich to Jezioro Binowskie, Glinna i Piasecznik Wielki) oraz 2 powstałe w wyniku działalności człowieka: Szmaragdowe, które powstało w wyniku nagłego wtargnięcia wody do kopalni wapieni kredowych i tzw. Nowy (Karasi) Staw zwany również Karasim Stawem leżący niedaleko słynnego Ogrodu Dendrologicznego w Glinnej, utworzony poprzez spiętrzenie wody w strumieniu.

Obszar Puszczy Bukowej zamieszkiwany był już od około 8–10 tysięcy lat p.n.e. Było to jednak osadnictwo sporadyczne i rozproszone. Dopiero około 1000–1200 lat p.n.e. przybrało ono stały zorganizowany charakter. We wczesnym Średniowieczu teren ten zasiedliły plemiona Słowian, budując warowne grodziska, których pozostałości widoczne są do dziś. Zdecydowany przełom w historii Puszczy spowodowa-

Śnieg w Puszczy Bukowej zalega średnio przez 40–48 dni

ła niezwykle dynamiczna działalność gospodarcza mnichów z założonego w roku 1173 pobliskim Kołbaczu klasztoru cystersów. To właśnie oni doprowadzili do znaczącego przekształcenia krajobrazu, zmieniając bieg rzeki Płoni, a także spiętrzając wody jeziora Miedwie. Ich aktywność w znacznej mierze koncentrowała się na pozyskiwaniu drewna bukowe- go, które aż do końca XVIII wieku miało zastosowanie głównie jako opał oraz surowiec do produkcji węgla drzewnego czy smoły – bardzo ważnych produktów dla ówczesnego przemysłu. Wraz z likwidacją klasztoru w roku 1535, Puszcza Bukowa stała się domeną księżęcą, a więc własnością „państwową” objętą regulacjami ograniczającymi jej eksploatację. Miało to pozytywny wpływ na regenerację jej drzewostanów.

Po raz pierwszy obraz topografii Puszczy Bukowej przedstawił w 1618 roku na swojej słynnej mapie Lubinus. Analiza jego osiągnięć pozwala na postawienie hipotezy, że Puszcza stanowiła zespół kilku rozdzielonych kompleksów leśnych, poprzecinanych licznymi obszarami gruntów rolnych, pastwisk, łąk oraz nieużytków. Niestety, badacz ten posługiwał się bardzo prostymi, a nawet prymitywnymi narzędziami pomiarowymi. Mając jednak świadomość ich niedoskonałości, starał się istotnie poprawiać jakość i dokładność swojej pracy, choćby dwukrotnie objeżdżając cały ówczesny obszar Księstwa Pomorskiego. W tym celu co najmniej dwa razy w ciągu zaledwie 54 dni odwiedził aż 152 miejscowości i przebył ponad 1500 kilometrów. Niestety, mimo wszystko, nawet dokładne pomiary odległości nie były możliwe. Dystans najczęściej określano bowiem czasem, jaki zajęło konnemu posłańcowi pokonanie określonego odcinka drogi. Im obszar był jednak trudniej dostępny, tym mniej dokładny i swobodniej interpretowany był końcowy obraz na mapie. Niestety, dotyczyło to również Wzgórz Bukowych

Małą wiarygodność starszych map potwierdza też pochodząca z około 1760 roku mapa A.K. Seuttera nazwana „Ducatus Pomeraniae Citerioris et Ulterioris...”, będąca w gruncie rzeczy odzwierciedleniem tego, co stworzył Lubinus, Pomimo nowej szaty graficznej powielala ona poprzednie błędy, choćby takie jak obrys jeziora Miedwie podany w położeniu będącym lustrzanym odbiciem rzeczywistego. Zdecydowany przełom stanowiła wydana w roku 1813 mapa „Topographisch – militärische Charte von Teutschland...”, wykonana na podstawie sieci triangulacyjnej i pomiarów stolikowych, na której Puszcza Bukowa zajmuje obszar już bardzo zbliżony do obecnego.

Zainteresowanie Puszczą znacznie wzrosło na skutek reform prawa przeprowadzonych w Prusach przez Fryderyka Wielkiego (1740–1786). W ich trakcie ustalono bowiem zasady opisujące sposoby ochrony i eksploatacji lasów. Jako priorytet przyjęto zachowanie ich powierzchni i... maksymalizację zysków.

Powstała również rządowa służba leśna, Przeprowadzano także pierwsze zalesienia. Dotyczyły one pierwotnie wyłącznie zdewastowanych gruntów nienadających do wykorzystania rolniczego, ale ta zasada dość szybko uległa zmianie. Na początku XIX wieku rozpoczęło się intensywne zagospodarowanie obszaru Puszczy Bukowej. Z rozbijanych materiałami wybuchowymi polodowcowych głazów zbudowano sieć bardzo solidnych brukowanych dróg, które umożliwiły wywóz drewna ze wszystkich jej zakątków. Starano się udostępnić dla produkcji drewna każdy skrawek ziemi. Szczególny wysiłek włożono w osuszanie wszelkich, najmniejszych nawet oczek wodnych, torfowisk i bagienek. Nawet dziś widać w lesie liczne ślady tych starań. Ich przykładem są choćby pozostałości niedrożnych już rowów odwadniających. W 1823 roku utworzono pierwszą na terenie Puszczy i jedną z pierwszych w Prusach szkołę leśną w Glinnej.

Na przełomie XIX i XX wieku obszarem Puszczy zarządzały dwa państwowe nadleśnictwa Podjuchy (nim. Podejuch) zarządzające obszarem około 3200 ha lasu i Śmierdnica (niem. Mühlenbeck) również obejmujące obszar 3200 ha, a także zaś miasto Szczecin (niem. Stettin) które było właścicielem około 1000 ha. Podstawowym celem ich działania aż do końca II wojny światowej była maksymalizacja zysków ze sprzedaży drewna i redukcja kosztów zagospodarowania lasu. W 1945 roku rozpoczął się nowy rozdział historii Puszczy. W marcu i kwietniu jej północno-zachodnia część stała się obszarem intensywnych działań zbrojnych. Na szczęście zasadniczy teren nie był miejscem znaczących walk, stał się jednak na prawie 2 miesiące obszarem koncentracji wielkich zgrupowań Armii Czerwonej. Na budowę umocnień i potrzeby budowy przepraw przez Odrę na wysokości autostrady wycięto bardzo dużo drzew. Jednak największe szkody poczynił trwający wiele tygodni intensywny ostrzał artyleryjski ze Szczecina i zachodniego brzegu Odry. Straty w postaci zniszczonych drzew były mało znaczące wobec uszkodzeń odłamków. Eksplodujące pociski „uzbroiły” odłamekami ogromne połacie drzewostanów obecnych leśnictw Podjuchy, Binowo i Klęskowo. Skutki tego są odczuwalne do dzisiaj. Doskonale widać to na leżących przy drogach stosach kłód dębowych – niemal wszystkie usiane są sinoczarnymi plamami powstałymi w efekcie reakcji zawartych w drewnie garbników z żelazem odłamków.

Po zakończeniu II wojny światowej powierzchnia Puszczy znacząco się powiększyła. Las bowiem „zajął” spore obszary zniszczonych w czasie wojny, graniczących z nim przedmieścia Szczecina. Proces „powiększania” trwał przez kolejne 40 lat, zalesiano bowiem liczne obszary śródlęśnych pól i pastwisk.

Urozmaicona rzeźba terenu o skomplikowanej budowie geologicznej, zmienność mikroklimatyczna i zmienność warunków wodnych są przyczyną wykształcenia się wielu gatunków roślin, ale tutejsze warunki klimatyczne i glebowe przede wszystkim doskonale odpowiadają zapotrzebowaniu buka. Rosną one tu wspaniale i dynamicznie się odnawiają. Stąd też różne formy lasów bukowych i z dużym udziałem buka zajmują największą powierzchnię. Najważniejszym spośród nich jest buczyna pomorska. Dominuje w niej zdecydowanie buk, tworzący rozległe, cieniste, często jednowiekowe drzewostany. Jest to najpospolitszy z pomorskich lasów liściastych, stały element tutejszego krajobrazu. Bogactwo lokalnych warunków przyrodniczych powoduje, że spotkać możemy tu kilka jego odmian. Bogactwo i zróżnicowanie warunków geologicznych oraz szaty roślinnej przekłada się wprost na wielkie bogactwo powiązanego z nimi świata zwierząt. W Puszczy i jej bezpośrednim sąsiedztwie stwierdzono współcześnie występowanie około 500 gatunków motyli, spośród których 14 jest ujętych na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce”.

Wody zasiedla stale bądź okresowo co najmniej 29 gatunków ryb, z czego pod ochroną znajduje się takie jak piskorz (*Misgurnus fossilis*) i koza (*Cobitis taenia*). Oba gatunki stwierdzono w Płoni, a obecność kozy także w jeziorach: Binowskim i Glinna.

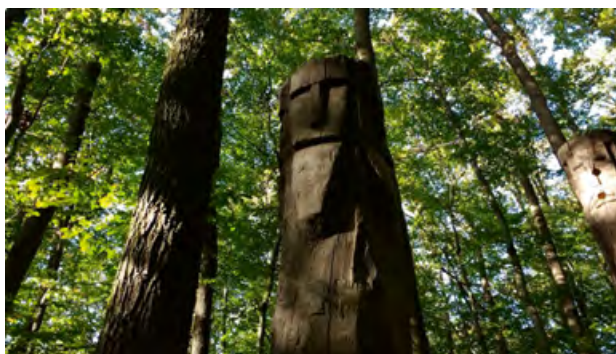
Tutejsze warunki klimatyczne i glebowe przede wszystkim doskonale odpowiadają zapotrzebowaniu buka

Przez lata o katastrofie przypominał głaz poświęcony pamięci jednego z pasażerów, Albrechta Rudelsdorffa

Faunę reprezentują również liczne gatunki ptaków i ssaków.

Puszcza Bukowa to także miejsce pełne tajemnic i dramatycznych historii. Można tu spotkać liczne podziemne korytarze, nagrobki, wiadukty prowadzące donikąd, a nawet pogańskie miejsce kultu z wyrzeźbionymi w drewnie wizerunkami słowiańskich bóstw. Tutaj też w dniu 31 stycznia 1935 roku na zboczach Bukowca (ok. 148 m n.p.m.), najwyższego wzniesienie Puszczy Bukowej, rozbił się lecący z Königsberg (dziś: Kaliningrad) do Berlina samolot Junkers Ju 52 należący do niemiecko-rosyjskiej linii lotniczej „Deruluft”. Przyczyną wypadku były fatalne warunki atmosferyczne. Życie stracili wszyscy obecni na pokładzie, trzech członków załogi i ośmioro pasażerów. Przez lata o katastrofie przypominał głaz poświęcony pamięci jednego z pasażerów, Albrechta Rudelsdorfa. W 2012 roku rodziny ofiar ufundowały pomnik przypominający o wszystkich osobach, które wówczas zginęły. Granitowy ostrostup z nazwiskami ofiar, wizerunkiem samolotu oraz inskrypcją w językach niemieckim i polskim, również stanął na Bukowcu.

Można tu spotkać nawet pogańskie miejsce kultu z wyrzeźbionymi w drewnie wizerunkami słowiańskich bóstw

Piękno otaczającej przyrody i... nierozwiązane tajemnice od dziesięcioleci zachęcają do odwiedzania Puszczy Bukowej. Zaglądają tutaj prawdziwi poszukiwacze przygód, by realizować plany swoich wypraw, a także szukający wytchnienia mieszkańcy Szczecina. Warto tutaj przyjść po dyżurze. Zdecydowanych Puszcza nagradza swoim bogactwem.